

Verklighetsuppfattning i förändring.

av Staffan Delin 2008-03-10

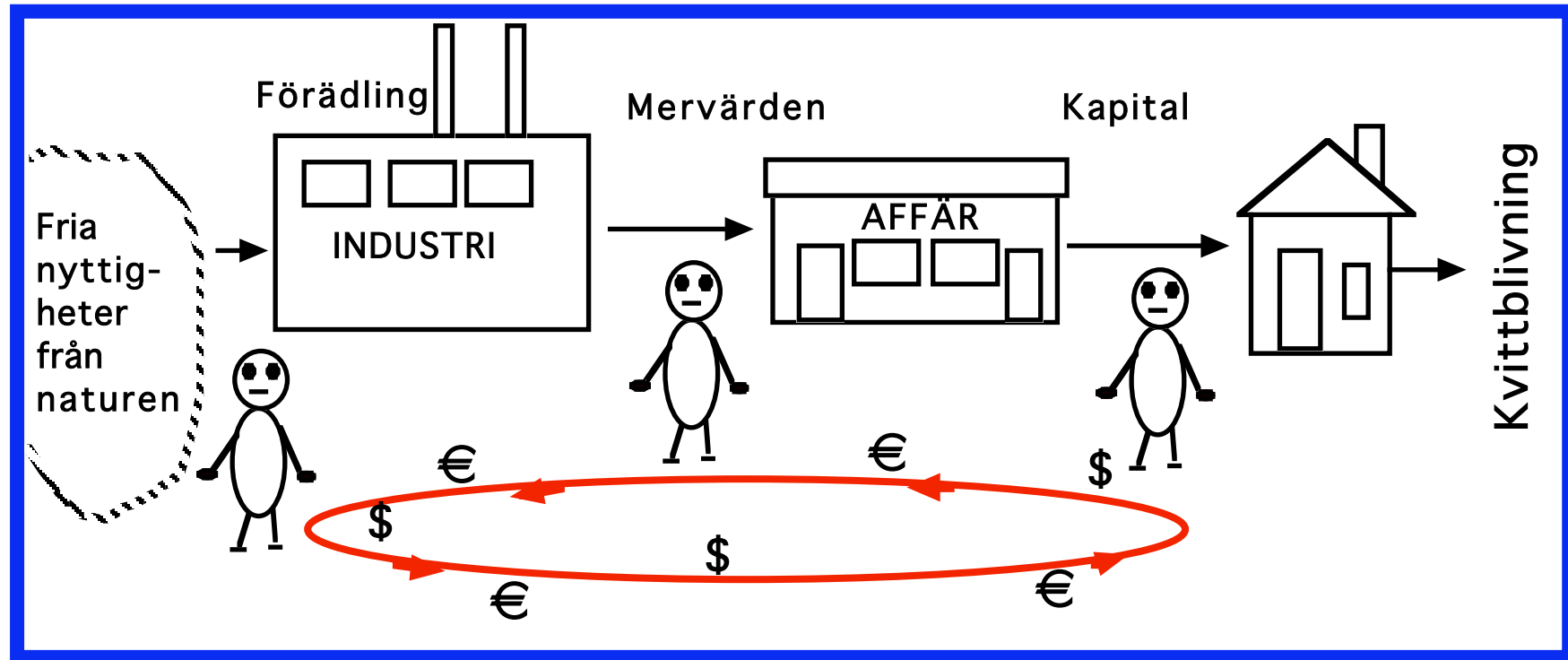
Vår verklighetsuppfattning eller meningsskapande vision är oftast ett mer eller mindre omedvetet paradigm, tolkningsmönster, med vilket vi orienterar oss i tillvaron och avgör vad som är sant och falskt, rätt och fel, gott och ont, relevant och irrelevant. Med detta paradigm rättfärdigar vi våra handlingar och utan det skulle vi drabbas av förvirring, vanmakt och ångest. Företeelser som inte ryms inom dess ram bagatelliseras, förnekas, uppfattas som osanna, förklaras bort eller uppfattas som överkliga.

Vår tids stora problem och kriser och den existentiella ångest och oro för framtiden, som vi i varierande grad tillåter oss att vara medvetna om, indikerar att något är på tok med hur vi motiverar och rättfärdigar våra handlingar. Även om vi försöker övertyga oss själva om att vi har fullgoda och hållbara skäl för allt vi gör, kan vi inte frigöra oss från faktum, att världen ser ut som den gör på våra handlingar.

Några rimliga slutsatser är:

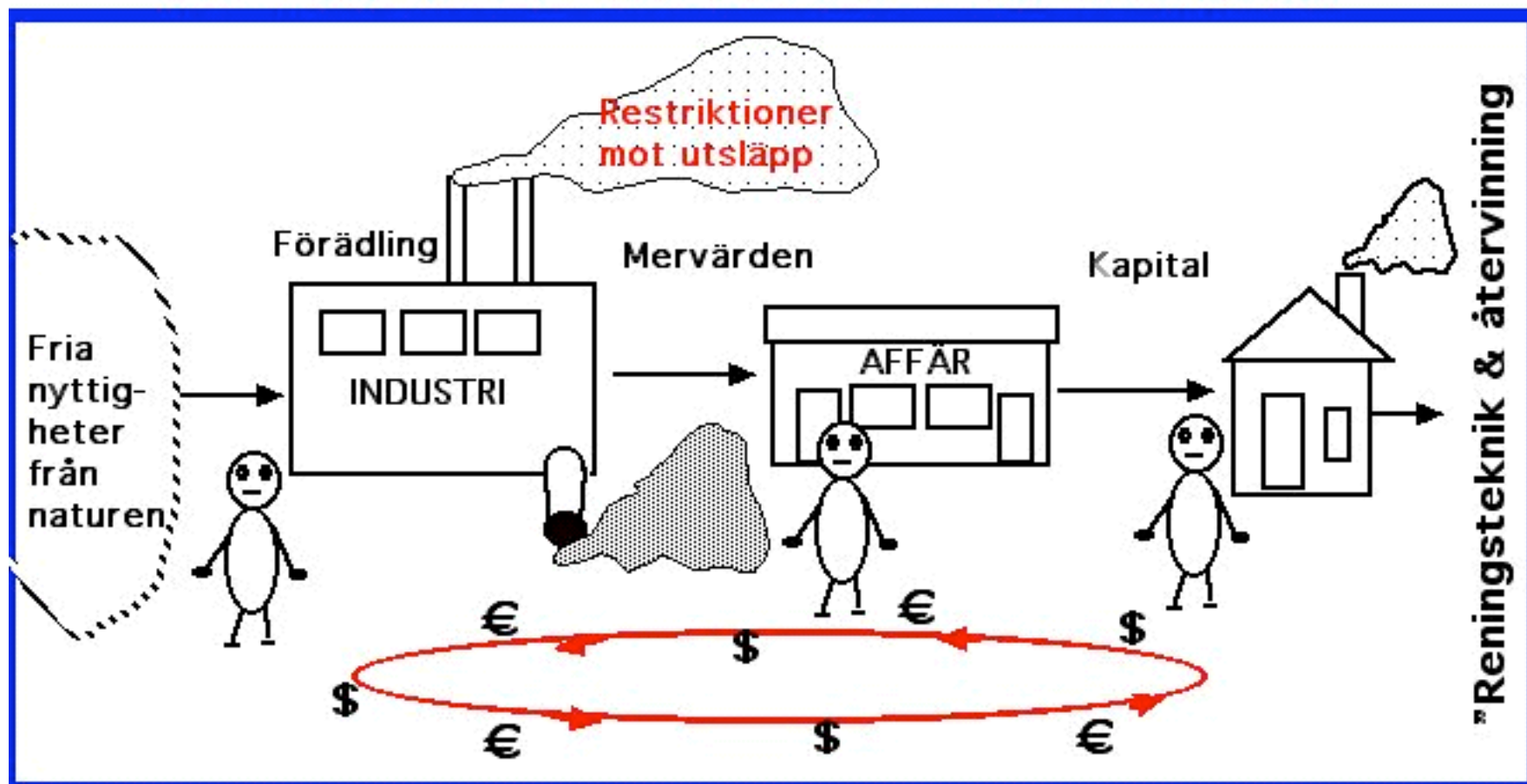
1. Vi måste våga ifrågasätta vår syn på vad som är rätt handling i nuet.
2. Vår syn på vad som är rätt handling är en produkt av ett samspel mellan våra tolkningar av det förflutna och våra förhoppningar och farhågor inför framtiden, d v s en produkt av vår verklighetsuppfattning.
3. Nyckeln till klokare handlingar i nuet är rimligen att medvetandegöra det tolkningsmönster och de visioner av det eftersträvansvärda, som vi använder oss av för att motivera och rättfärdiga de handlingar, som skapar den värld vi lever i.
4. Vi kan rimligen inte skapa en bättre värld med de tolkningsmönster och visioner, som vi använt för skapa de bekymmersamma förhållanden som nu råder.
5. Vi måste bygga en bättre tillvaro med utgångspunkt i bättre tolkningsmönster och visioner av det eftersträvansvärda.
6. De perspektiv vi har tillhandahålls av vår kultur och vi skaffar oss vårt tolkningsmönster - vår vision av det eftersträvansvärda, genom olika socialiseringsprocesser som börjar vid födelsen och som fortsätter genom utbildning et c.

"Drömmen om det rationella paradiset"

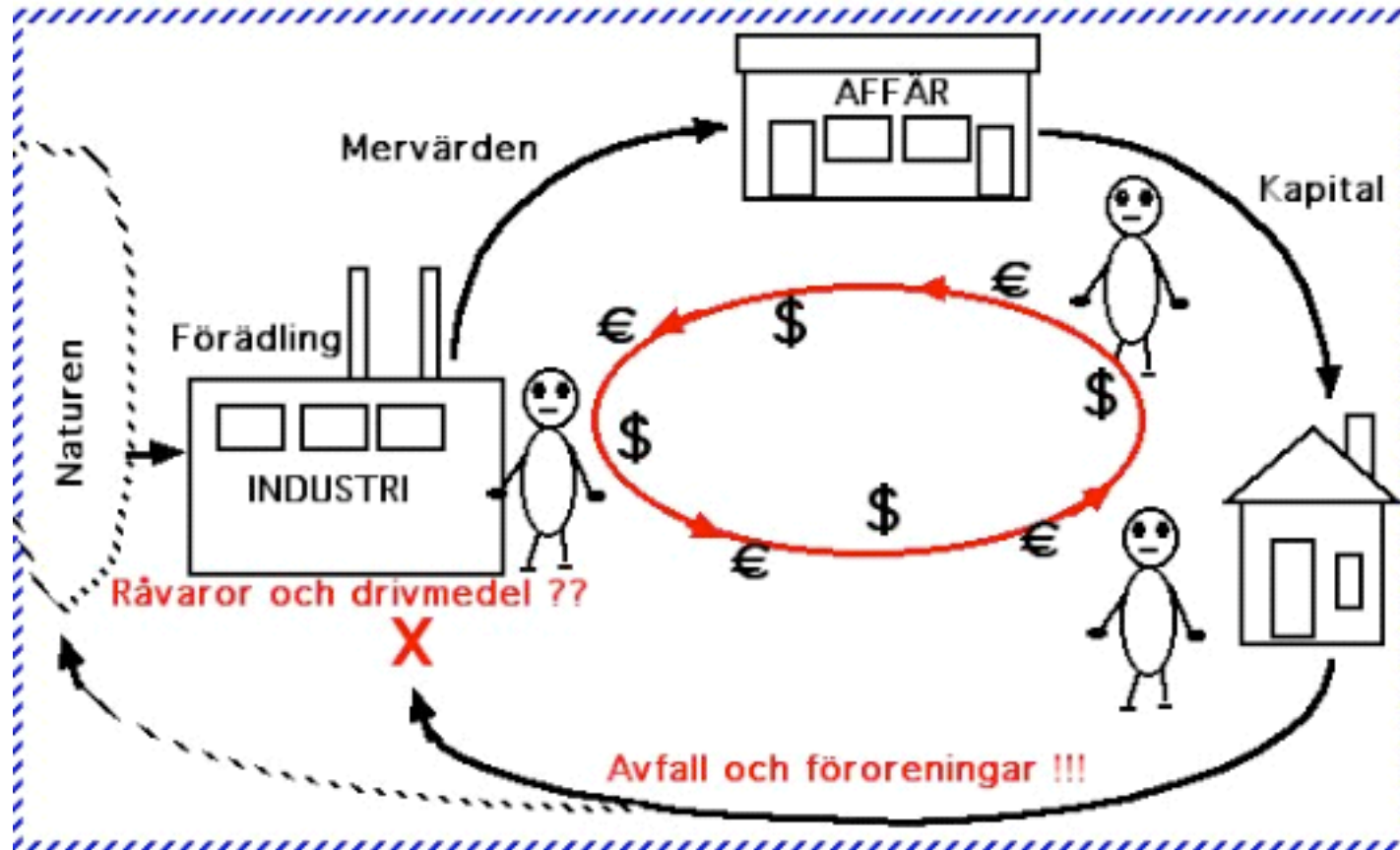
Den vision som vi i vår kultur, mer eller mindre omedvetet låter oss styras av, har Karl-Erik Edris i sin bok "Vision eller vanmakt", Hallgren & Fallgren Studieförlag, Uppsala, 1987, kallat "Drömmen om det rationella paradiset". Den bekräftas av verkligheten under förutsättning att drivmedel, råvaror och andra naturresurser finns i överskott och så länge som nedbrytningsprodukter, avfall och föroreningar inte ansamlas i miljön och förändrar - förstör de livsbetingelser, som vi och våra medvarelser är biologiskt anpassade till och beroende av. Människans roll kan då uppfattas vara, att förädla och skapa mervärden genom att hämta "fria nyttigheter" från naturen och förädla dem och skapa ett rationellt paradiset genom ekonomisk tillväxt och kapitalbildning i enlighet med Adam Smith's (1723 -1790) nationalekonomiska teori.

Spänningar mellan visionen och verkligheten uppstår.

Verkligheten rymms dock inte längre inom "Drömmen om det rationella paradiset". Förvirring och vanmakt kan emellertid undvikas med hjälp av förnekelse, bagatellisering och bortförklaring av detta faktum, till exempel genom att hänvisa till förbättrad teknik, återvinning, effektivisering, påbud, förbud och införande av miljöavgifter. Människans roll, att förädla "fria nyttigheter" från naturen och skapa ett rationellt paradiset genom ekonomisk tillväxt och kapitalbildning, kan därigenom vidmakthållas.

"Drömmen om det rationella paradiset" krackelerar.

"Drömmen om det rationella paradiset" bekräftas av verkligheten så länge som avfallen och föroreningarna hanteras på sådant sätt, att våra livsbetingelser upprätthålls.

Eftersom naturens sammansättning och egenskaper bevisligen ändras t ex genom att luftens koldioxidhalt ökar och klimatet ändras, Östersjön förorenas, fiskbestånd och skogsbestånd minskar, mark och vatten försuras och ökenarealer och erosion ökar, kan inte "Drömmen om det rationella paradiset" längre bekräftas av verkligheten utan krackelerar.

Verklighetsbilden, sådan den framstår i Adam Smith's (1723 - 1790) nationalekonomiska teori och har förmedlats in i vår industriella kultur, har ändrats åtskilligt av naturvetenskapen sedan Adam Smith's tid. Elden uppfattas t ex inte längre som en förädlade princip, med vilken människan kan förädla materien. I stället har energibegreppet utvecklats inom fysiken.

ENERGI betecknar där rörelse eller förmåga till rörelse och består av summan av två komponenter, EXERGI och ENTROPI.

EXERGI är arbete, ensriktad - samordnad rörelse, förändringsförmåga, kontrast, information.

ENTROPI är energi som inte kan uträtta arbete och är hulle om bullerrörelse - oordning.

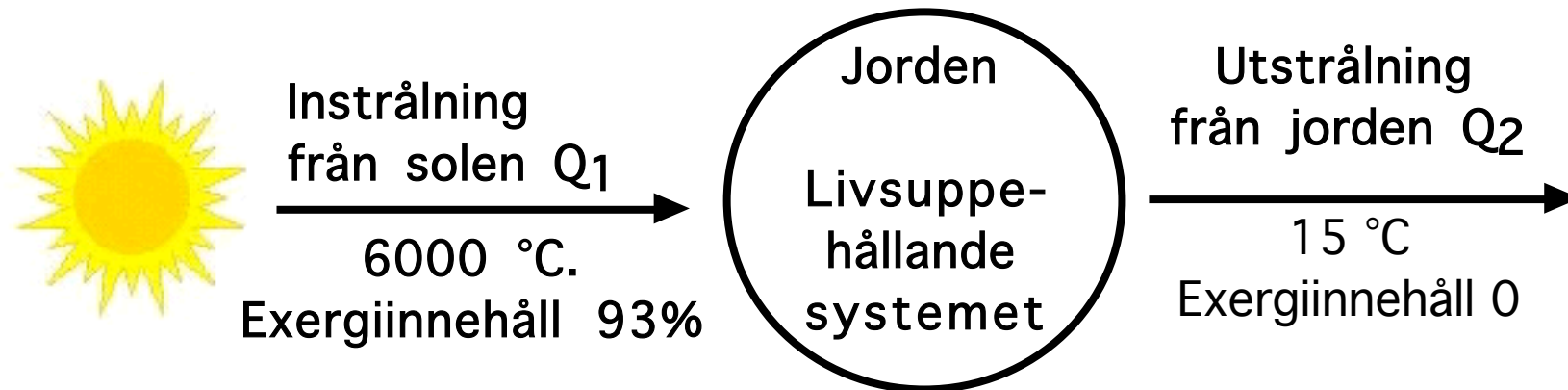
TERMODYNAMIKENS FÖRSTA LAG innebär att:

ENERGIN är konstant och varken kan skapas eller förintas, varken produceras eller konsumeras.

TERMODYNAMIKENS ANDRA LAG innebär att:

ENERGI kan omvandlas, men bara på sådana sätt att exergin minskar - entropin ökar.

Jorden är ett dynamiskt, solljusdrivet självorganiserande system

Livsförutsättningarna i systemet kan upprätthållas uthålligt endast om exergifixeringen är minst lika stor som exergiförbrukningen i systemet, d v s om Q_2 inte är större än Q_1 .

Naturen uppfattas inte längre som en uteslutande källa med fria nyttigheter, som människan förädlar, utan framträder som ett dynamiskt, självorganiserande system, som drivs av - och förbrukar exergi från solljuset. Människan ingår som en aktiv komponent i detta system, där processer, som drivs av - och delvis förbrukar exergi från solljuset, bygger upp och fixerar exergi i systemets strukturer. Vi uppfattar dessa som naturresurser och de karakteriseras av förhållandevis stort exergiinnehåll och kan därför också betecknas som exergibärare.

I systemet bryts resurser också ned via nedbrytningsprocesser, vilka förbrukar exergi från resurserna. Resultatet blir förhållandevis exergifattiga nedbrytningsprodukter, som vi uppfattar som avfall och föroreningar.

För att de livsbetingelser, som vi och våra medvarelser är biologiskt anpassade till och beroende av för vår överlevnad, skall kunna upprätthållas inom tillräckligt snäva gränser, måste avfall och föroreningar omvandlas tillbaka till resurser igen i åtminstone samma takt som de uppstår i systemet. I annat fall kommer avfall och föroreningar, d v s exergifattig materia, att öka och resurserna, d v s exergirik materia, att minska i systemet.

Detta ändrar systemets fysiska och kemiska sammansättning och därmed också dess egenskaper, inklusive de livsbetingelser som vi är beroende av. Exempel på detta är ökningen av koldioxidhalten i atmosfären, som ändrar luftens genomsläpplighet för strålning och därmed också ändrar klimatet på jorden. Föroreningen av Östersjön som ändrar livsbetingelserna där, minskningen av fiskbestånd i haven och minskningen av skogsbestånd på land, försurning av mark och vatten och ökningen av erosion och ökenarealer är ytterligare exempel.

Människans roll i ett uthålligt livsuppehållande system är, att i likhet med sina medvarelser, direkt eller indirekt främja resursförnyelsen, d v s exergifixeringen i systemet så mycket som möjligt. Våra aktiviteter måste rimligen tillföra systemet lika mycket exergi som vi förbrukar från det, om våra livsbetingelser skall kunna upprätthållas i systemet.

Vad som enligt "Drömmen om det rationella paradiset" framstår som förädling och skapande av mervärden är, i det perspektivet, egentligen motsatsen - nedbrytning av exergirika naturresurser till exergifattiga avfall. Det må sedan röra sig om exergiförbrukning från drivmedel, råvaror eller andra naturresurser. Den förmåga att förädla och skapa mervärden, som "Drömmen om det rationella paradiset" tillskriver oss människor, är egentligen exergiförbrukning från det livsuppehållande systemet. Den leder rimligen till att det livsuppehållande systemets sammansättning och egenskaper ändras på sådant sätt, att de livsbetingelser, som vi är biologiskt anpassade till och beroende av, går förlorade.

På det politiska planet görs sedan länge stora ansträngningar för att bekräfta och upprätthålla "Drömmen om det rationella paradiset". En populär strategi för att nå dithän kan delas upp i sju faser:

Fas

1. En forskare upptäcker ett potentiellt hot.
2. En journalist förenklar och överdriver hotet.
3. Aktivister skapar en opinion som vill avvärja hotet.

4. Politiker och byråkrater utnyttjar opinionen genom att anordna konferenser om någon tvistefråga. Tjänstemän och byråkrater ser därvid till att diskussionen, under intensivast möjliga massmedieexponering, leds bort från det vetenskapliga planet, för att i stället handla om påbud, förbud och regleringar, vilka kräver inrättande av institutioner och byråkrati. Nyckelfrågorna blir att fastställa gränsvärden och procentsatser i syfte att få opinionen att tro, att det förmodade hotet är under kontroll.
5. Syndabockar utses och angrepp på dessa organiseras. T ex USA för global uppvärmning, Storbritannien för sura regn, Ryssland för CFC och skadorna på ozonskiktet, Brasilien för avskogning et c.
6. Sceptiker, som förkunnar att hotet är överdrivet, tillåts framträda offentligt, vilket utlöser helig vrede bland aktivisterna, men samtidigt bekräftar att hotet har kunnat avvärjas med hjälp av aktiviteterna i faserna 4 och 5. Byråkraterna och politikerna tar därmed hem spelet.
7. Hotet tystas ned och officiellt etableras konsensus om att problemets betydelse har minskat.